

=====

Югозападен университет “Неофит Рилски”-Благоевград

=====

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на научна степен “доктор на историческите науки” в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2 “История и археология”

Автор на дисертационния труд: доц. д-р Иля Симеонов Прокопов – хабилитиран доцент в ЮЗУ “Неофит Рилски”-Благоевград.

Тема на дисертационния труд: “Приложна история: експертиза на исторически и археологически ценности в Република България”.

Рецензент : проф. д.ю.н. Костадин Кирилов Бобев

Представената за рецензия дисертация е в обем от 527 машинописни страници, включващи: увод, три глави, заключение, приложения, списък на литературни източници, използвани съкращения, илюстрации и библиография. По темата на дисертацията са публикувани 39 научни разработки – 14 монографии и студии и 25 статии. Кандидатът е участвал с доклади по същата тема в международни научни конференции в Атина, Глазгоу, Москва и София, както и в дискусии на кръгла маса в

различни градове на страната. Използваната литература включва 80 заглавия, от които 58 на български и 32 на чуждестранни автори.

1. Актуалност и значимост на разработения научен проблем.

Дисертационният труд е с **подчертана и безспорна актуалност**, поради факта, че в по-голяма част от европейските страни, включително и България след Втората световна война се утвърждава нова тенденция за оптимално използване на културните ценности за социални и икономически ползи, които оказват широко духовно въздействие за развитие на обществото. По темата липсват сериозни научни изследвания, а компетентните специалисти - експерти не разполагат с достатъчно добри методики, лабораторно оборудване и подходящи алгоритми за комплексни проучвания, анализи и оценки на състоянието и необходимите градивни стъпки в физическото запазване на историческите и археологически ценности. В това отношение големи предизвикателства се очертават пред онези специалисти, които със своя екпертен опит и възможности могат да съдействат за реализиране на заложените от ЮНЕСКО универсални цели и принципи – създаване на обща платформа и постигане на единство в работата по обявената от ЕС програма “Културни политики и мерки” в сферата на историческото и археологическото наследство.

2. Обща характеристика на дисертационния труд.

Значимостта на разработения проблем се определя от няколко основни фактора:

- анализиране на международните критерии и научните резултати на български и чуждестранни специалисти по отношение състоянието и тенденциите на експертизата на културни исторически и археологически ценности;

- дефиниране по нов начин на основни работни хипотези и понятия заложи в Закона за културното наследство с цел предпазване от погрешни решения, водещи до несинхронизирани действия и увреждане на движими културни ценности;

- създаване на дългосрочни стратегии за основните музейни дейности и мястото на експертизата за оценка и съхраняване на частните и обществените колекции;

- разработване на информационна база данни за движимото историческо и археологическо наследство и финансова рамка за преодоляване на дефицитите и слабостите на съществуващата експертна дейност, респ. на експертизата, като способ за автентификация, идентификация и оценяване на националните културни, исторически и археологически ценности;

- усъвършенстване на съществуващата организация на експертизата, нейните методики и апаратурни методи съобразно международния стандарт ISO 17025, създаване на нови документи и усъвършенстване на използваните в момента подходи при изследване, както на автентични предмети, така и на фалшификати;

- предлагане на нов Закон за културното наследство и съответната нормативна база, които да регламентират и регулират експертната дейност, както и изработване на нов Етичен кодекс на експерта, базиран на съществуващия Етичен кодекс на музеите;

3. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд.

3.1 Новост за науката

- В представения за рецензия дисертационен труд се прави задълбочен ретроспективен анализ и оценка на националната политика за

защита на културното наследство; на някои практики, оказващи административно-правен натиск върху различни институции и граждани, занимаващи се с колекциониране на предмети, археологически находки и монети; на конкретни архаични и непродуктивни норми, заложиени в Закона за културното наследство; на организацията и правната регламентация на съдебно-изкуствоведската експертиза; на статута, квалификацията и суверинитета на вещите лица-експерти, участващи със свои експертни знания и заключения в наказателни, граждански и административни дела, свързани с дейността на музеи, галерии, изложби и други;

- доц. Иля Прокопов предлага цялостен проект за изграждане на информационна система, даваща възможност чрез общодостъпен канал за получаване на информация и консултации относно разкрити и установени чрез експертиза фалшификати на културно-исторически и археологически ценности. Авторът обосновава чрез използване на логично-рационалните методи на индукцията и синтеза създаването на оригинален модел на експертизата в областта на историята и археологията;

- За пръв път се проследява генезисът и развитието на някои основни дейности, насочени към документиране, идентифициране и експертна оценка на предмети и археологически ценности, създадени и изработени през различни исторически периоди. Специално внимание е отделено на определени слабости и дефицити, дължащи се на непоследователност, липса на национална стратегия и систематичност при изучаване на миналото и огромното историческо наследство, открито по нашите земи;

- Кандидатът обосновава по най-категоричен начин необходимостта от конкретен подход при надграждането на теоретичните изводи и резултати от проведени научни изследвания с компетентни експертни заключения. Успешно реализиране на този подход е последващата

диференциация и направената от автора класификационна система на видовете експертизи, обектите и задачите, които могат да се решават чрез тях;

3.2 Обогаляване на съществуващите знания

- В областта на музейната дейност, авторът разработва и предлага проект на система от етични норми, които да гарантират по-голяма обективност и пълнота на експертните изследвания и заключения. Освен развитието и утвърждаването на висок професионализъм, на първо място в дисертацията се поставя въпросът за осигуряване на служебна независимост на експерта, особено при изследване на фалшификати и при проявите на т.н. “класическа измама” и нейните четири “канонически стратегии”. Предложените от доц. Прокопов работни карти в голяма степен ще изиграят профилактична роля за предотвратяване на различни видове измама;

- Конкретни предложения са направени по отношение възлагането, подготовката и извършването на експертизи извън съдебната система. Оценяването на артефакти при условия на нелегален пазар носи определени рискове, особено при автентификацията на културни ценности и при условията на конфликт на интереси. Авторът отделя внимание и на т.н. “люксозен пазар”, който макар че у нас още не е развит напълно, има прояви, които заслужават специално отношение. Доц. д-р Иля Прокопов прогнозира неговото разрастване и дефинира конкретни изисквания на музейния експерт при идентифицирането и оценката на възпроизведени исторически и археологически предмети;

3.3 Приложение на научните постижения в практиката

Дисертационният труд на доц. д-р Иля Прокопов се характеризира с висока приложна стойност. Резултатите от извършените изследвания и обобщения могат да бъдат непосредствено използвани за прилагане на

специфични експертни знания в сферата на приложната история, респ. при автентификация, идентификация и оценка на фалшификати на предмети с висока културно-историческа и археологическа стойност;

Научно-приложен принос е развитата от кандидата идея за ефективна трансмисия на научни знания от областта на историята и археологията към учебно-образователния процес. За първи път са дефинирани определени параметри на работеща формула за практическо експертно обучение от добре подготвени преподаватели в университетите по хуманитарни науки.

Получените резултати са добре илюстрирани с набор от методики на различни видове експертизи и цветни снимки, разположени на 25 страници, което дава възможност за непосредствено ползване на научния труд при решаване на конкретни практически задачи.

По отношение **структурата и съдържанието** на представения автореферат, той напълно съответства на дисертационния труд. Изложени са целите, които авторът си е поставил с разработването на своята дисертация и задачите, които се реализират в сферата на приложната история с конкретна насоченост: експертиза на исторически и археологически ценности в Република България.

4. Критични бележки и препоръки

Към предложения за рецензиране труд могат да се направят някои незначителни **бележки** :

1. При разглеждане статута на експертите, авторът излага своите виждания относно експертното наименование “вещо лице” като се позовава на Наредба №1 от 2008 г. на ВСС, в която са допуснати известни неточности при определяне видовете и класовете съдебни експертизи.

Някои от тези пропуски са отстранени в последната Наредба №3 на Министерството на правосъдието от 30.11.2012 г.

2. Предложенията, които прави кандидата за доброто функциониране на специализираната експертиза и изработването и поддържането на регистър от сравнителни образци, трябва да бъдат отнесени към специализираните институти и лаборатории, защото както образците, така и информационните системи с база данни на културните и археологичните ценности изискват сериозни финансови инвестиции.

5. Заключение

Актуалността и научните приноси на разработения дисертационен труд са безспорни. Аналитичният и професионалният подход, както и много доброто познаване на разработената проблематика са дали възможност на автора да направи фундаментално изследване на съществен за историческото, културното и археологическото наследство на България проблем. Подходът на автора в голяма степен съответства на европейската ценностна система за запазване, съхраняване и показване на поколенията на артефакти на древни и по-късни култури, както и предмети на бита от различни периоди след Възраждането.

Изложените оригинални приноси и научно-значими решения в теорията и практиката на специализираната експертиза за изследване и оценяване на исторически и археологически ценности ми дават основание да дам висока оценка на разработения от доц. д-р Иля Прокопов труд и да определя неговата теоретична и приложна стойност като напълно отговаряща на изискванията за придобиване на **научна степен “доктор на науките”**.

6. Оценка на дисертационния труд

На основание на изложеното давам категорична положителна оценка на разработения от доц. д-р Иля Симеонов Прокопов дисертационен труд и в съответствие на чл.14 от ЗРАСРБ и чл.43 от ППЗРАСРБ чрез уважаемото жури да бъде предложено на Ръководството на ЮЗУ “Неофит Рилски” да утвърди защитата като успешна.

Отп. в 2 екз.
№ 1 и 2 – ЮЗУ
май, 2014 г.

Член на жури и рецензент :

проф.

/ К.Бобев-д-р на науките/